

УДК 338.439

О. І. Маслак,
зав. кафедри економіки, професор, д.е.н.,
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

O. Maslak
Head. Department of Economics, Prof., Dr.
Kremenchug National University Michael Ostrogradsky

PROBLEMS OF SMALL BUSINESS IN AGRICULTURAL SECTOR

Анотація. В статті досліджені та запропоновані заходи з розвитку малого підприємництва в аграрному секторі економіки з метою підвищення конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції на основі інвестиційної спрямованості й модернізації галузі.

Ключові слова: мале підприємництво, аграрний сектор економіки, конкурентоспроможність, сільські території.

Annotation. There measures to development of small businesses in the agricultural sector of economics are investigated. There increase the competitiveness of domestic agricultural products on the basis of investment orientation and modernization of the agricultural branch of economics.

Keywords: small business, the agricultural sector, competitiveness, rural areas.

Вступ

Розвиток малого підприємництва на основі відповідної державної підтримки, створення сприятливих умов для стратегічного розвитку, є найважливішим чинником розвитку агропромислового комплексу, формування конкурентних відносин на вітчизняному аграрному ринку в цілому. Мале підприємництво відіграє значну роль у наповненні ринків сільськогосподарською продукцією і сировиною, у вирішенні проблеми зайнятості сільського населення. Проте, у сучасних економічних умовах виробнича діяльність більшості малих підприємств у вітчизняному аграрному секторі малоефективна, що пояснюється об'єктивними галузевими особливостями (залежність обсягів виробництва від природно-кліматичних умов, високий рівень витрат, тривалий термін окупності й т.д.), недостатня забезпеченість ресурсами, наявним вільним капіталом, відсутність організації рекламної діяльності та ін. У зв'язку із цим дослідження проблем становлення і стійкого функціонування малого підприємництва в аграрному секторі економіки є складним та актуальним науково-практичним завданням.

Постановка завдання

Метою дослідження є науковий аналіз можливостей регулювання й активізації ринкового поведіння суб'єктів малого підприємництва для підвищення їхньої конкурентоспроможності і стійкого стратегічного розвитку, який полягає у дослідженні проблем розвитку малого підприємництва в аграрному секторі економіки і виявлення напрямків підвищення їхньої конкурентоспроможності й стійкого перспективного розвитку.

Проблеми діяльності і розвитку малих підприємств в аграрному секторі розглядалися у працях В. Амбросова, В. Андрійчука, І. Баланюка, З. Варналя, Ю. Губені, В. Зіновчука, І. Ляшенка, М. Малика, В. Месель-Веселяка, О. Онищенко, Л. Романової, П. Саблука, В. Юрчишина, С. Черемісіна, А. Чухно та ін. Разом з тим потребують подальшого дослідження питання функціонування аграрного малого підприємництва в умовах проведення економічних реформ.

Результати

Розвиток ринкових відносин і формування багатуокладної економіки спричинив появу в аграрному секторі економіки різних видів і типів приватних малих підприємств. Наразі в аграрному секторі України функціонують такі види малих підприємств:

– приватні підсобні господарства громадян, засновані на приватній власності громадян та їх особистій праці і праці членів їх сімей, і приносять додатковий прибуток;

– селянські та фермерські господарства, які представляють собою сімейно-трудові об'єднання жителів села з метою аграрного виробництва, засновані на особистій праці, спрямованій на одержання доходів [1, 2].

До особливостей функціонування малого підприємництва в аграрному секторі відносять:

– сезонний характер отримання продукції при постійному попиті на продовольство протягом року, внаслідок чого виникає відчутний дисбаланс на ринках збуту;

– значна галузева, внутрішньогосподарська і регіональна спеціалізація виробництва;

– необхідність комплексного підходу до виробництва, переробки, транспортування і збереження якості продукції;

– потреба у сучасному технологічному устаткуванні, засобах малої механізації, максимальному скороченні ручної праці;

– необхідність спеціальних знань та ресурсної бази для розширення асортименту продукції;

– залежність результатів діяльності від погодних умов;

– нерегулярність отримання виручки протягом виробничого циклу;

– необхідність міцних організаційно-економічних взаємозв'язків з постачальниками ресурсів та реалізаторами продукції кінцевому споживачу [4].

Проблеми розвитку малого підприємництва в аграрному секторі економіки можна поділити на чотири групи.

1. Організаційні проблеми:

– недосконалість правової захищеності фермерів (селян) від бюрократичного апарату держави та колективних сільськогосподарських підприємств;

– складності з реєстрацією підприємства, формування пакету документів для початківців; підприємців;

– відсутність потрібного власного капіталу;

– постачання ресурсів й збут виробленої продукції;

– відносини з персоналом, охорона праці і виконання Трудового кодексу на підприємствах;

– відсутність матеріально-технічної бази через слабку фінансову підтримку і недостатнє кредитне забезпечення;

– низький рівень організації кооперування фермерів, створення асоціацій.

2. Фінансові проблеми:

- складність користування банківським кредитом через високу ставку відсотка;
- недосконалість системи оподаткування спонукає фермерів до бартерних операцій і приховування частини виробленої продукції;
- дисбаланс у паритеті цін на промислову і сільськогосподарську продукцію, продукцію рослинництва і тваринництва;
- нестача коштів для оптової закупівлі сировини і матеріалів;
- відсутність засобів для проведення маркетингових досліджень, що включають вивчення ринку товарів і послуг, поведження споживачів, ринкової

кон'юнктури, динаміки цін.

3. Інформаційні проблеми:

- недостатнє висвітлення регіонального рівня в основних джерелах інформації: спеціальні видання, інформаційні центри, консультанти, преса, телебачення і радіо, які орієнтовані в основному на великі підприємства;
- відсутність регулярного ознайомлення із змінами в податковому і господарському законодавстві, дешевого і зручного доступу до інформації про внутрішні ринки збуту, про постачальників, про вакантних працівників і фахівців, про фінансове становище ділових партнерів.

4. Законодавчі проблеми:

- необхідно нормативно-правове обґрунтування діяльності органів державної і виконавчої влади регіону та органи місцевого самоврядування по підтримці суб'єктів малого підприємництва.

Позитивна роль малого підприємництва в реформуванні економіки, створенні ринкового конкурентного середовища, забезпеченні зайнятості робочої сили, формуванні масового середнього класу, рішенні соціальних проблем, забезпеченні деякою мірою політичної стабільності сьогодні ні в кого не викликає сумнівів. Однак малий бізнес в Україні має потребу у всьлякій підтримці й стимулюванні з боку держави. Загальний характер взаємодії державних владних і підприємницьких структур повинен визначатися формуванням комплексу заходів, що забезпечують ефективний соціально-економічний розвиток регіонів на базі розвитку підприємництва, формування ринкової інфраструктури.

Рішення всіх перерахованих проблем малого підприємництва неможливе без державної підтримки малого підприємництва, яка включає такі складові:

- 1) формування правової бази функціонування підприємницького сектора та вироблення важелів адміністративного регулювання діяльності підприємницьких структур з урахуванням специфіки їхнього розвитку в окремих галузях і сферах національної економіки;
- 2) регулювання інституційних змін в економіці, які виступають факторами формування підприємницького середовища;
- 3) формування системи підтримки та стимулювання підприємницької діяльності;
- 4) залучення суб'єктів підприємницької діяльності до виконання науково-технічних та соціально-економічних програм, здійснення поставок продукції (робіт, послуг) для задоволення державних та регіональних потреб [5].

При рішенні організаційних і фінансових проблем участь регіональних і місцевих органів влади має бути максимальною, оскільки діяльність малих підприємств орієнтована насамперед на регіональний і місцевий ринки. Крім того, малий бізнес дозволяє в короткий термін створити робочі місця й тим самим знизити рівень безробіття в регіоні. Помічниками в організації справи і гарантами при отриманні кредитів могли б виступити регіональні торгово-промислові палати, суспільства взаємного кредиту, регіональні служби зайнятості та ін.

З метою забезпечення інформаційних потреб малого підприємництва в аграрному секторі економіки інформацією необхідно розширювати існуючу систему інформаційно-консультаційних центрів, що дозволить:

- здійснювати безпосереднє консультування господарств сільського населення із всіх питань ведення господарства;
- підготувати із залученням фахівців різних галузей агропромислового комплексу письмові або усні відповіді на запити сільських товаровиробників про досягнення аграрної науки, передового досвіду вирощування сільськогосподарської продукції;
- забезпечувати інформаційними матеріалами, використовуючи як друковану продукцію, так і матеріали електронних засобів інформації;
- сприяти в реалізації виробленої сільськогосподарської продукції, придбанню техніки, механізмів і інших матеріальних засобів, необхідних для ведення господарства, забезпечити інформацією про ціни;
- сприяти підвищенню ділової кваліфікації підприємців шляхом проведення семінарів, групових і індивідуальних консультацій, проведення днів сімейного сільського господарства, виставок вирощеної продукції, презентацій, поширення наочних приладдя;
- проводити районні науково-технічні і практичні конференції, семінари з питань розвитку малих аграрних підприємств, оглядів-конкурсів, залучення кращих досягнень господарств сільського населення до участі в республіканських і районних виставках-ярмарках.

Відповідно до прийнятого Верховною Радою України законопроект "Про розвиток та державну підтримку малого та середнього підприємництва в Україні" №9202 від 22 вересня 2011 р., мета державної політики в сфері розвитку малого підприємництва полягає у створенні сприятливих умов для розвитку малого підприємництва, стимулювання інвестиційної та інноваційної активності суб'єктів малого та підприємництва, забезпечення зайнятості населення шляхом підтримки підприємницької ініціативи громадян [4].

Висновки

Реалізація розроблених запропонованих заходів з розвитку малого підприємництва і їх державної підтримки будуть сприяти досягненню стратегічних цілей: підвищенню конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції на основі інвестиційної спрямованості й модернізації галузі; стійкому розвитку сільських територій, підвищенню зайнятості і рівня життя сільського населення. Мале підприємництво в аграрній сфері в ході подальшого формування сприятливих умов для його розвитку все більше буде впливати на економічне зростання, стимулювати структурну перебудову економіки держави.

Література

1. Білоус Г.І. Розвиток малого підприємництва в Україні // Економіка України. – 2008. – № 2. – С. 34-36.
2. Колотуха С., Мельник К. Пошук шляхів реформування кредитних відносин в аграрному секторі економіки // Економіка АПК. - 2005. - № 11. - С. 66-70.
3. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Проект Закону України від 22.09.2011 р. № 9202 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=41229
4. Рикун О. М. Кооперативний розвиток малого підприємництва в аграрному виробництві // АгроСвіт. – 2009. – № 1. – С.31-34.
5. Стеченко Д.М. Державне регулювання економіки : навч. посібник / Д.М. Стеченко. – К. : МАУП, 2000. – 176 с.

Стаття надійшла до редакції 11.03.2012 р.

ТОВ "ДКС Центр"